

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti

"Təsdiq edirəm"
"Tədris məsələləri" üzrə
prorektorluq vəzifəsini icra edən:
 dos.Z.Məmmədov
" 12 " *İyul* 2026-cı il

Fənn sillabusu
(işçi tədris proqramı)

İxtisas: 6005004-Ekologiya

Fakültə: Təbiyyat

Kafedra: "Coğrafiya və onun tədrisi metodikası"

I. Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: Landşaftşünaslıq və landşaftın ekologiyası. Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 19 may 2017-ci il tarixli 242 sayılı əmri ilə təsdiq edilmişdir.

Kodu: IPF-B12

Tədris ili: III (2025-2026)

Semestr: VI (Yaz)

Tədris yükü: Cəmi 150 Auditoriya saati 45 (mühazirə 30 saat, seminar 15 saat)

Tədris forması : Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit. 5 kredit

II. Müəllim haqqında məlumat:

Soyadı, adı, elmi adı və dərəcəsi: Əliyev Cavidan Rəhim oğlu, baş müəllim

Məsləhət günləri və saatları: II gün 14⁰⁰-15⁰⁰

E-mail ünvanı: cavidan99@list.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri Əli Məmmədov küç. 40, LDU-nun 2 saylı tədris binası

III. Tələb olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

Əsas:

1. Daşdiyev R. Landşaftın ekologiyası. Bakı, 2010
2. Müseyibov M.A. Azərbaycanın fiziki coğrafiyası. Bakı, 1998
3. Suleymanov M.Ə. Landşaftşünaslığın əsasları. Bakı, 2008
4. Исаченко А.Г. Основы ландшафтоведения и физико-географическое районирование, М., 1965
5. Казаков Л.К. Ландшафтоведение с основами ландшафтного планирования. Москва, 2008
6. Monica G. Turner Robert H. Gardner. Landscape Ecology in Theory and Practice. University of Wisconsin-Madison Department of Zoology Madison, WI, USA, 2015
7. Robert A. Francis, James D.A. Millington, George L.W. Perry, The Routledge Handbook of Landscape Ecology. London, 2024

Əlavə:

1. Lawrence Kaputskaya... Landscape ecology and wild life habitat
2. Neef E., Die theoretischen Grundrissen der Landschaftslehre, Gotha, 1967

IV. Prerekvizit fənlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən başqa bir fənnin tədrisinə zərurət yoxdur.

V. Korekvizit fənlər: Fənnin tədrisi ilə eyni zamanda başqa fənnin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

VI. Fənnin təsviri, məqsədi: Landşaftşünaslıq təbii-ərazi və təbii antropogen kompleksləri öyrənən elmdir. Bu elm müxtəlif təbii zonaların, ayalet və vilayətlərin, fiziki coğrafi rayonların,

VI. Fənnin təsviri, məqsədi: Landşaftşünaslıq təbii-ərazi və təbii antropogen kompleksləri öyrənən elmdir. Bu elm müxtəlif təbii zonaların, ayalet və vilayətlərin, fiziki coğrafi rayonların, təbii ehtiyatların mühafizəsi və bərpası, onların kompleks istifadə problemlərinin həllində əvəzəlməz elm hesab edilir.

Landşaftşünaslığın məqsədi coğrafi komplekslərin quruluşunu, inkişafını, yerləşməsini, onların differensiasiyasının qanunauyğunluğunu öyrənmək və ondan səmərəli istifadə etməkdən ibarətdir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı LDU-nun Elmi Şurasının 16 may 2024 cü il tarixi qərarlı olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Fənn üzrə tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Yəni tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100 ballıq sistemlə bərabərdir. Bu balın yarısı (50 balı) tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin nəticəsinə (cari qiymətləndirmə), digər yarısı isə (digər 50 ballı) imtahanın nəticəsinə (aralıq qiymətləndirmə) görə verilir. Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 bala aşağıdakılar daxildir.

-20 bal seminar dərslərində fəaliyyətinə görə:

- 30 bal-kollektivlərin nəticələrinə görə

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şurasının 16 may 2024 cü il tarixi qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. İmtahan yazılı şəkildə aparılır və imtahan biletinə bir qayda olaraq fənni üzrə tədris olunan mövzulara aid 5 sual daxil edilir. Hər sual maksimum 10 bal olmaqla qiymətləndirilir. (aşağıda qeyd olunan qiymət meyarına əsasən) ki, bu da toplamada fənn üzrə aralıq qiymətləndirmənin nəticəsinə görə verilən maksimum 50 balı təşkil edir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

-10 bal- tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.

-9 bal-tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açma bilir.

-8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;

-7 bal- tələbə keçilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir

-6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür.

-5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.

-4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;

- 3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;

- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.

-0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Fənn üzrə cari qiymətləndirmənin ümumi nəticəsinə görə tələbənin biliyi yekun olaraq aşağıdakı kimi qiymətləndirilir.

Bal aralığı (göstərilən ballar daxil olmaqla)	Hərflə işarəsi	sözlə yazılışı
91-100 bal	Əla	A
81-90 bal	Çox yaxşı	B
71-80 bal	Yaxşı	C
61-70 bal	Qənaətbəxş	E

51-60 bal	Kafi	D
51 baldan aşağı	Qeyri kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetinin daxili intizam qaydalarına əməl etməyən tələbələr haqqında müvafiq tədbirlər görülür.

X. Təqvim mövzu planı: Cəmi 45 saat, Mühazirə 30 saat, seminar 15 saat.

№	Keçirilən <u>mühazirə</u> , seminar, məşğələ, laboratoriya və sərbəst mövzuların məzmunu	Saat		Tarix	
		Müh	Sem	müh	se m
1	2	3	4	5	6
<i>Mühazirə və seminar mövzuları</i>					
1	Mövzu. Landşaftşünaslığa və landşaftın ekologiyasına giriş Plan: 1. Landşaftşünaslığın mövzu və məqsədi 2. Landşaft, landşaft ekologiyası anlayışları Mənbə: 2,3	2			
2	Mövzu. Landşaftın tərkibi və quruluşu Plan: 1. Relyef və iqlim landşaftın komponenti kimi 2. Torpaq və bitki örtüyü landşaftın komponenti kimi 3. Müxtəlif su rejimində yaranan landşaftlar, birbaşa və əks əlaqələr Mənbə: 2,3	2			
3	Mövzu. Landşaft differensiasiyasının əsas qanunauyğunluqları Plan: 1. Zonallıq anlayışı 2. Zonallığın yaranmasının əsas səbəbləri 3. Enlik zonallığı 4. Qrunt sularının bəzi xüsusiyyətlərinin zonallıq qanunauyğunluğuna tabe olması Mənbə: 2,3	2			
4	Mövzu. Landşaft differensiasiyasının əsas qanunauyğunluqları Plan: 1. Azonallıq anlayışı. Azonallığı yaradan amillər 2. Landşaftın hündürlük differensiasiyası 4. Sektorluq. Sektorluğu yaradan əsas səbəblər Mənbə: 2,3	2			
5	Mövzu: Landşaftların yaşı və onun öyrənilməsinin ekoloji əhəmiyyəti, Landşaftların dayanıqlığı Plan: 1. Landşaftların yaşı 2. Landşaftların yaşının öyrənilməsinin ekoloji əhəmiyyəti 3. Landşaft dayanıqlığı				

6	<p>Mövzu: Landşaftın ekoloji xüsusiyyətləri</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Landşaftların antropogen transformasiyasının əsas istiqamətləri 2. Landşaftların ekoloji cəhətdən qiymətləndirilməsi 3. Landşaftların ekoloji təsnifatı 4. Landşaftların optimallaşdırılması problemi <p>Mənbə: 2, 3</p>				
7	<p>Mövzu. Mövzu. Miqyas və heterogenlik</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Landşaft ekologiyasında miqyas 2. Landşaft sistemlərinin iyerarxiyası və miqyaslararası qarşılıqlı təsirlər 3. Landşaft ekologiyasında miqyasın böyüdülməsi və kiçilməsi <p>Mənbə: 6,7</p>	2			
8	<p>Mövzu: Landşaft pozuntularının dinamikası</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Landşaftda pozuntular və pozuntu rejimləri 2. Landşaftda mövqe və pozuntulara həssaslıq 3. Landşaft heterogenliyinin pozuntuların yayılmasına təsiri 4. Landşaft epidemiologiyası <p>Mənbə: 6,7</p>	2			
9	<p>Mövzu. Landşaft pozuntularının dinamikası</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pozuntuların landşaft heterogenliyinə təsiri 2. Landşaft pozuntuları və suksessiyanın məkan və zaman baxımından inteqrasiyası 3. Landşaftda mürekkəb və bir-biri ilə əlaqəli pozuntular 4. İqlim dəyişmələrinin landşaft pozuntularına təsiri <p>Mənbə: 6, 7</p>	2			
10	<p>Mövzu. Mövzu. Landşaft metrikası:</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Landşaft metrikaları anlayışı 2. Landşaft analizlərində istifadə olunan məlumatlar 3. Landşaft strukturunun metrik göstəriciləri 4. Landşaftın məkan konfigurasiyası 5. Landşaft bağlılığı göstəriciləri <p>Mənbə. 6,7</p>	2			
11	<p>Mövzu. Dünya landşaftlarının mühafizəsi və yaxşılaşdırılması</p> <p>Plan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Landşaft meliorativ qiymətləndirilmə 2. Meşə landşaftlarının mühafizəsi 3. Dağ-çəmən landşaftlarının yaxşılaşdırılması 5. Arid landşaftların səhrələşməsi və ona qarşı mübarizə tədbirləri 6. Texnogen landşaftlar və onların rekultivasiyası 	2			

	7. Landşaftların rekreasiya istifadəsinin optimallaşdırılması 8. Landşaft-rekreasiya tədqiqatları Mənbə.2,3				
12	Mövzu: Landşaftların qoruqlar vasitəsi ilə konservasiyası Plan: 1. Dağ-meşə landşaftlarının konservasiyası 2. Dağ-çəmən landşaftlarının konservasiyası 3. Arid landşaftlarının konservasiyası 4. Su bataqlıq landşaftlarının konservasiyası Mənbə: 6,7	2			
13	Mövzu. Orqanizmlər və landşaft strukturu Plan: 1.Orqanizm və məkan qarşılıqlı əlaqələrinin konseptual inkişafı 2. Orqanizmlərin landşaft heterogenliyinə təsiri 3. Orqanizmlərin landşaft heterogenliyinə reaksiyası 4. Landşaft heterogenliyi və növlərarası qarşılıqlı əlaqələr Mənbə: 5,6	2			
14	Mövzu: Müasir dövrdə landşaftların dəyişməsi Plan 1. İqlim dəyişməsinin landşaftlara təsiri 2. Torpaq istifadəsinin dəyişməsi və landşaft ssenariləri 3. Ekosistem xidmətləri və landşaft davamlılığı 4. Ekosistem xidmətləri və biomüxtəliflik 5. İnvaziv növlərin landşaft ekologiyası Mənbə: 5,6	2			
15	Mövzu: Kənd təsərrüfatının, xüsusilə əkinçiliyin təsiri ilə landşaftların dəyişdirilməsi və aqrolandşaftlar Plan: 1. Kənd təsərrüfatının təbii şəraitdən asılılığı 2. Kənd təsərrüfatının antropogen formalaşmada yeri 3. Aqrolandşaftların mühafizəsi Mənbə.2,3	2			
Cəmi: 30		30			

№	Keçirilən müəhazirə, <u>seminar</u> , məşğələ, laboratoriya və sərbəst mövzuların məzmunu	Saat		Tarix	
		Müh	Sem	müh	se m
1	2	3	4	5	6
Mühazirə və seminar mövzuları					

1	Landşaftşünaslığa və landşaftın ekologiyasına giriş	2		
2	Landşaft differensiasiyasının əsas qanunauyğunluqları	2		
3	Landşaftların yaşı və onun öyrənilməsinin ekoloji əhəmiyyəti	2		
4	Miqyas və heterogenlik	2		
5	Landşaft pozuntularının dinamikası	2		
6	Dünya landşaftlarının mühafizəsi və yaxşılaşdırılması	2		
7	Orqanizmlər və landşaft strukturu	2		
8	Kənd təsərrüfatının, xüsusilə əkinçiliyin təsiri ilə landşaftların dəyişdirilməsi və aqrolandşaftlar	1		
	Cəmi: 15	15		

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Kursun sonunda tələbələr aşağıdakıları mənimsəyəcəklər:

Landşaftşünaslıq və landşaftın ekologiyası fənnini öyrənməklə Coğrafi təbəqə və landşaft sferası, landşaftın dinamikası və inkişafını, landşaftın geokimyası və geofizikasını, Antropogen landşaftları,

Landşaftın ekoloji xüsusiyyətlərini öyrənməklə dünya landşaftlarının mühafizəsi və yaxşılaşdırılması üçün yaradılan Milli Parklar, qoruqlar və yasaqlıqlarla tanış olurlar.

XII.Fənnin tədrisi üçün nəzərdə tutulan tədris və öyrənmə metodları

-Mühazirə, seminar, praktiki tapşırıqlar

- təqdimat və müzakirə

- debat

-müstəqil iş -araşdırma

XIII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

FTN 1- Landşaftları formalaşdıran yerli, regional və qlobal amillərisəciyyətləndirilməsini təyin edir.

FTN 2- Landşaftların tiplərini dinamikasını və təkamül mərhələsini qanunauyğunluqlarını müəyyən edir.

FTN 3- Landşaftın pozulma həddini və landşaftların biosferdə yerini səciyyəsinə şərh edir.

FTN 4- Landşaftların ekoloji tutumunun hesablanması aparır.

FTN 5- Landşaftların antropogen təsirlərə müqavimət dərəcəsini tətbiq edir.

FTN 6- Landşaftların tədqiqində yerin məsafədən çəkiliş şəkilləri və müasir kompüter proqramlarından istifadə edir.

XIV. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XV.I Kollokvium sualları

1. Landşaftşünaslığın mövzu və məqsədi
2. Landşaft, landşaft ekologiyası anlayışları
3. Relyef və iqlim landşaftın komponenti kimi
4. Torpaq və bitki örtüyü landşaftın komponenti kimi
5. Müxtəlif su rejimində yaranan landşaftlar, birbaşa və əks əlaqələr
6. Zonallıq anlayışı
7. Zonallığın yaranmasının əsas səbəbləri
8. Enlik zonallığı
9. Qrunt sularının bəzi xüsusiyyətlərinin zonallıq qanunauyğunluğuna tabe olması
10. Azonallıq anlayışı. Azonallığı yaradan amillər

II Kollokvium sualları

1. Landşaft ekologiyasında miqyas
2. Landşaft sistemlərinin iyerarxiyası və miqyaslararası qarşılıqlı təsirlər
3. Landşaft ekologiyasında miqyasın böyüdülməsi və kiçilməsi
4. Landşaftda pozuntular və pozuntu rejimləri
5. Landşaftda mövqe və pozuntulara həssaslıq
6. Landşaft heterogenliyinin pozuntuların yayılmasına təsiri
7. İqlim dəyişmələrinin landşaft pozuntularına təsiri
8. Landşaftların antropogen transformasiyasının əsas istiqamətləri
9. Landşaftların ekoloji cəhətdən qiymətləndirilməsi
10. Landşaftların ekoloji təsnifatı

XVI. İmtahan sualları

İmtahan sualları

1. Landşaftşünaslığın mövzu və məqsədi
2. Landşaft, landşaft ekologiyası anlayışları
3. Relyef və iqlim landşaftın komponenti kimi
4. Torpaq və bitki örtüyü landşaftın komponenti kimi
5. Müxtəlif su rejimində yaranan landşaftlar, birbaşa və əks əlaqələr
6. Zonallıq anlayışı
7. Zonallığın yaranmasının əsas səbəbləri
8. Enlik zonallığı
9. Qrunt sularının bəzi xüsusiyyətlərinin zonallıq qanunauyğunluğuna tabe olması
10. Azonallıq anlayışı. Azonallığı yaradan amillər
11. Landşaftın hündürlük differensiasiyası
12. Sektorluq. Sektorluğu yaradan əsas səbəblər
13. Landşaftların yaşı
14. Landşaftların yaşının öyrənilməsinin ekoloji əhəmiyyəti
15. Landşaft dayanıqlığı
16. Landşaftların antropogen transformasiyasının əsas istiqamətləri
17. Landşaftların ekoloji cəhətdən qiymətləndirilməsi
18. Landşaftların ekoloji təsnifatı
19. Landşaftların optimallaşdırılması problemi
20. Landşaft ekologiyasında miqyas
21. Landşaft sistemlərinin iyerarxiyası və miqyaslararası qarşılıqlı təsirlər
22. Landşaft ekologiyasında miqyasın böyüdülməsi və kiçilməsi
23. Landşaftda pozuntular və pozuntu rejimləri
24. Landşaftda mövqe və pozuntulara həssaslıq
25. Landşaft heterogenliyinin pozuntuların yayılmasına təsiri
26. Landşaft epidemiologiyası
27. Pozuntuların landşaft heterogenliyinə təsiri
28. Landşaft pozuntuları və suksessiyanın məkan və zaman baxımından inteqrasiyası
29. Landşaftda mürəkkəb və bir-biri ilə əlaqəli pozuntular
30. İqlim dəyişmələrinin landşaft pozuntularına təsiri
31. Landşaft metrikaları anlayışı
32. Landşaft analizlərində istifadə olunan məlumatlar
33. Landşaft strukturunun metrik göstəriciləri
34. Landşaftın məkan konfigurasiyası
35. Landşaft bağlılığı göstəriciləri

36. Landşaft meliorativ qiymətləndirilmə
37. Meşə landşaftlarının mühafizəsi
38. Dağ-çəmən landşaftlarının yaxşılaşdırılması
39. Arid landşaftların səhralaşması və ona qarşı mübarizə tədbirləri
40. Texnogen landşaftlar və onların rekultivasiyası
41. Landşaftların rekreasiya istifadəsinin optimallaşdırılması
42. Landşaft-rekreasiya tədqiqatları
43. Dağ-meşə landşaftlarının konservasiyası
44. Dağ-çəmən landşaftlarının konservasiyası
45. Arid landşaftlarının konservasiyası
46. Su bataqlıq landşaftlarının konservasiyası
47. Orqanizm və məkan qarşılıqlı əlaqələrinin konseptual inkişafı
48. Orqanizmlərin landşaft heterogenliyinə təsiri
49. Orqanizmlərin landşaft heterogenliyinə reaksiyası
50. Landşaft heterogenliyi və növlərarası qarşılıqlı əlaqələr
51. İnvaziv növlərin landşaft ekologiyası
52. İqlim dəyişməsinin landşaftlara təsir
53. Torpaq istifadəsinin dəyişməsi və landşaft senariləri
54. Ekosistem xidmətləri və landşaft davamlılığı
55. Ekosistem xidmətləri və biomüxtəliflik
56. Kənd təsərrüfatının təbii şəraitdən asılılığı
57. Kənd təsərrüfatının antropogen formalaşmada yeri
58. Aqrolandşaftların mühafizəsi

"Landşaftşünaslıq və landşaft ekologiyası" fənninin 6005004 "Ekologiya" ixtisası təhsil proqramı təhsil planı və fənn proqramına əsasən hazırlanmışdır.

Sillabus "Coğrafiya və onun tədrisi metodikası" kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir. (12 fevral 2026-cı il, protokol № 07)

Fənn müəllimi:

Kafedra müdiri:

b/m Əliyev.C.R.

dos. Əzizov S.Q